

Participatietraject Omgevingsvisie

Bijlage van het participatietraject voor de Omgevingsvisie van gemeente Heerlen

Publicatiedatum: 18 maart 2024

Heerlen

Inhoudsopgave

Aanvullende participatie-activiteiten	4
1. Zorgen van nu, kansen voor later	5
2. Basis op orde: Heerlen als schone en goed onderhouden stad	6
3. Nieuwe verbindingen	7
• Caumerbeekdal	8
• Willemskwartier	8
• Oranje Nassapark als verbinder tussen noord en zuid	8
• Dingertuin	8
4. Een groen Heerlen met volop recreatieve mogelijkheden	10
5. Verkleinen van achterstanden	11
6. Meer voorzieningen voor de jeugd	12

Aanvullende participatie-activiteiten

In deze bijlage staan de uitkomsten van verschillende activiteiten die zijn uitgevoerd als aanvulling op het participatietraject rondom de Omgevingsvisie voor Heerlen. Het doel was om moeilijker bereikbare doelgroepen te consulteren en een aantal uitkomsten van het participatietraject bij hen te toetsen.

1. Gesprek met 4 energiecoaches (16 juni 2023)
2. Gesprekken met 2 leden van Ziel van Heerlen (31 augustus 2023)
3. Straatinterviews in Heksenberg, Beersdal, Zeswegen, Eikenderveld en Heerlen-Centrum met 19 volwassenen en 5 jongeren (14 november 2023)
4. Groepsgesprek met 7 leerlingen uit leerlingenraad basisschool (7 november 2023)
5. Gesprekken met 2 leden van meeleespanel voor laaggeletterden (22 november 2023)
6. Telefonische interviews met 6 bewoners die zijn vertrokken, teruggekeerd of nieuw zijn komen wonen in Heerlen (februari 2024)

De uitkomsten uit deze activiteiten zijn hieronder gekoppeld aan eerder opgehaalde thema's uit het participatieverslag van de Omgevingsvisie.

1. Zorgen van nu, kansen voor later

Dit thema legt de nadruk op het aanpakken van de huidige uitdagingen van Heerlen als vertrekpunt voor verbetering. Deze problemen, zoals rommel op straat, leegstand, gebrek aan betaalbare woningen, sociaaleconomische verschillen en gevoelens van onveiligheid, worden gezien als kansen om de stad positief te veranderen en de basis te leggen voor een betere toekomst.

Dit thema hebben we veel zien terugkomen tijdens de aanvullende participatie-activiteiten. Met name het veiligheidsgevoel, de leegstand (en aanpak van verloedering) en de rommel op straat kwamen vaak terug in de gesprekken. Men noemde in het bijzonder uitdagingen voor Heerlen in Heerlen Noord, op het gebied van **achterstanden en armoede**. Daar moeten huizen woonvriendelijker en comfortabeler worden gemaakt, en gebeuren ook al goede dingen zoals ontbijt voor de jeugd op school. Zeswegen is een wijk waar zorgen over heersen. Daar wonen veel mensen met een uitkering die niet kunnen werken of ziek zijn en verdwijnt de buurtsupermarkt waardoor mensen verder moeten reizen voor boodschappen. Naast deze zorgen, wordt door jong en oud genoemd dat ze de sfeer in hun wijk en de vriendelijkheid van de mensen op straat waarderen.

De hoeveelheid leegstand, verloedering en achterstallig onderhoud van gevels in het **centrum** is een gedeelde zorg, ook omdat het niet gezellig en aantrekkelijk is. En hoewel er al minder junkies en drugsdealers zijn dan vroeger, ligt daar volgens bewoners nog steeds een uitdaging. Er werd een nieuw project genoemd dat al positief bijdraagt, het gevelverbeterfonds, waarmee de gemeente ondernemers kan ondersteunen om de binnenstad aantrekkelijker te maken. Een ander idee is om oude kantoorgebouwen in het centrum op te knappen tot woningen, en zo meer mensen naar het centrum te halen.

Ook wordt (het behoud van) **werkgelegenheid** voor hoog opgeleiden genoemd als kans, omdat dit momenteel minder wordt en mensen daarom wegtrekken. Het vertrek van DSM en de onzekerheid over het behoud van het ziekenhuis werken daarbij niet mee. Een uitbreiding aan **opleidingsmogelijkheden** wordt ook als kans genoemd, waarmee meer (jonge) mensen naar de stad worden getrokken. In lijn daarmee wordt de startersregeling genoemd als positieve ontwikkeling. Ook is het vertrouwen in de gemeente onder sommigen gegroeid:

“Het gaat al de goede kant op: 10 jaar terug was Heerlen een afwachtende gemeente. Nu zijn alle wethouders jonger en frisser, met heldere ideeën van wat ze willen. Daardoor zijn er veel leuke en nieuwe projecten die zich meer richten op ondernemerschap.”

Op het gebied van **veiligheid** is ook nog ruimte voor verbetering: “in de avond kijk je toch vaak over je schouder”. Een concreet idee daarvoor is om de verlichting in de stad te verbeteren. Meer handhaving wordt ook als goede oplossing gezien. Niet alleen volwassenen, maar ook jonge kinderen kennen een gevoel van onveiligheid. Het is thuis onderwerp van gesprek. Ze geven aan liever binnen te blijven, dan buiten te spelen in de wijkspeeltuin, omdat ze zich geïntimideerd voelen door oudere jeugd.

2. Basis op orde: Heerlen als schone en goed onderhouden stad

Dit thema stelt voor om concrete verbeteringen aan te brengen die de leefbaarheid van Heerlen vergroten. Denk aan het opknappen van woningen, aanspreken van verhuurders en woningcorporaties om verantwoordelijkheid te nemen voor onderhoud en aanpakken van afvalproblemen. De focus ligt op praktische en directe verbeteringen die het dagelijkse leven van bewoners positief beïnvloeden.

Iedereen is het erover eens: Heerlen moet veilig, schoon en goed onderhouden zijn. Op het gebied van **wonen** werd ontevredenheid geuit over het onderhoud van appartementen door de woningcorporatie: *“ze knappen het alleen op als er nieuwe bewoners komen”*. Ook zijn de zorgen over woningtekorten toegenomen. Ouderen zitten vast omdat ze niet kunnen doorstromen, terwijl jongeren jaren op woningen moeten wachten. Het herbestemmen van bestaande ruimtes en het gericht bouwen voor ouderen en starters (bijvoorbeeld tiny houses) werd hier als oplossing genoemd. Naast verantwoordelijkheid bij de verhuurders en woningcorporaties, wordt deze ook voor een deel bij de gemeente gelegd:

“Het is financieel aantrekkelijker om panden te laten leegstaan dan lagere huren te vragen. Voor het centrum betekent dat meer verloedering. Daar mag de gemeente meer tegen optreden. Er worden al 1200 extra woningen in het centrum gerealiseerd: breidt dat uit zodat er meer mensen in het centrum zijn (omdat ze er wonen).”

Er werd gepleit voor het behoud van het **ziekenhuis**: *“Zorg voor elkaar is prima, maar mensen worden ouder en krijgen steeds meer gebreken, dus ergens houdt het op.”*

Een ziekenhuis in eigen stad is extra belangrijk voor mensen die geen geld hebben om te reizen. De plannen voor een zwembad werden genoemd als positief punt, door jong en oud, en zeker voor mensen die geen geld hebben om naar Hoensbroek de rijden.

In het kader van **voorzieningen** werd het belang van een supermarkt in de buurt (behouden) meermaals genoemd. Het weghalen van supermarkten en winkels neemt ook een belangrijke sociale functie in de buurt weg. Over het algemeen zijn de (voormalig) bewoners tevreden over de voorzieningen in de stad, met voldoende cultureel aanbod en uitgaansgelegenheden. Wel missen sommigen een stukje communicatie over de voorzieningen en activiteiten, zodat ze weten wanneer leuke activiteiten plaatsvinden. Gratis parkeervoorziening wordt genoemd als een gemis.

3. Nieuwe verbindingen

Dit thema draait om het creëren van verbindingen binnen en buiten Heerlen die de stad vooruit kunnen brengen. Zoals betere verbindingen tussen wijken, groene boulevards die verschillende gebieden verbinden, verbeterd openbaar vervoer en nieuwe soorten verenigingen die sociale cohesie bevorderen. Hierbij wordt de geschiedenis van Heerlen ingezet om een brug te slaan tussen het verleden en de toekomst (vooruit, met de kennis van toen).

Betere **verbindingen tussen de wijken** zijn belangrijk, want met name ouderen kunnen zich moeilijk verplaatsen. Hierbij gaat het dus om fysieke en infrastructurele verbindingen. Ook werd vaak genoemd dat het openbaar vervoer toegankelijk moet zijn voor eenieder. Dat betekent dat het goedkoper moet zijn en dat er meer mogelijkheden van openbaar vervoer worden aangeboden. Het aanbieden van meer gratis parkeerplaatsen werd ook meermaals genoemd. Het valt op dat daarnaast werd benadrukt dat er aandacht moet zijn voor het individuele karakter van de wijken. Het hoeft dus niet allemaal 'één Heerlen' te worden. Ook leek er niet per se behoefte te zijn aan een rijker verenigingsleven. Er zijn eigenlijk al best veel verenigingen waar je je bij kunt aansluiten, maar het is lastig om vrijwilligers en deelnemers hiervoor aan te trekken. Daarnaast zou volgens sommigen meer diversiteit in wijken goed zijn, om mensen samen te brengen en voor elkaar te zorgen. Gevoel van betrokkenheid kan vanuit scholen worden gestimuleerd. Een nieuwkomer in Heerlen koos bewust ervoor om naar Heerlen te verhuizen vanwege de keuze in basisscholen. Daarbij trok ook de diversiteit aan mensen haar aan:

“Ook zochten we wat meer diversiteit aan mensen om ons heen. We hebben hiervoor in Kerkrade gewoond en daar wonen toch wel mensen met dezelfde ziens en denkwijze: niet werelds. Dat was voor ons een reden om naar Heerlen te vertrekken.”

De bereikbaarheid en ligging ten opzichte van grote steden (Maastricht, Aachen, Luik, Brussel en Keulen) en Duitsland en België werd als positief punt genoemd in sommige gesprekken. Verbinding met de **geschiedenis** van Heerlen kwam weinig terug tijdens de gesprekken, behalve met de leden van de Ziel van Heerlen. Andere mensen spraken wel over het verleden, bijvoorbeeld dat drugsoverlast al is afgenomen sinds de opknapbeurt van het station. De leden van de Ziel van Heerlen hadden veel inbreng over het meenemen van de historie van Heerlen naar de toekomst, en dat verleden als kracht te gebruiken. Maar ze noemen ook de achterstand die de stad nog heeft in te halen:

“Houd er rekening mee, dat bij alles wat je doet in deze stad, je nog een achterstand hebt in te halen, namelijk om zowel inwoners als buitenstaanders te laten beseffen van het bijzondere verleden van de stad. Het Romeins verleden, het middeleeuws verleden, 70 jaar lang energiehoofdstad van Nederland zijn is uniek. Maar de beeldvorming is nog heel anders.”

De Ziel van Heerlen deelde ook concrete ideeën over **verbindende zones** tussen verschillende gebieden en wijken, waaronder:

- **Caumerbeekdal**

“Als je Heerlen-Noord wilt opwaarderen, dan moet er ook een gevoel van trots op de stad ontstaan. En moeten er ook fysieke verbindingen zijn. Het Caumerbeekdal is een historische, groene verbinding met een geweldige mogelijkheid om ‘bijna voor niks’ een fiets- en wandelpad te maken. Als je nu van kasteel Hoensbroek naar Heerlen moet via de drukke wegen rond de woonboulevard, dan gaan mensen niet. Met de opkomst van de e-bikes wordt de route door het Caumerbeekdal bereikbaar en kom je uit bij het Maankwartier of bij het stadspark Oranje Nassau.” De oproep is om prioriteit te maken van het fietspad langs de Caumerbeek, mede in het licht van de bereikbaarheid van bedrijven in Heerlen-Zuid door werknemers in Heerlen-Noord.

- **Willemskwartier**

De Ziel heeft ook een plan voor het Willemskwartier. Het plan is om daar ook het mijnverleden te laten zien, waar o.a. nog enkele supermarkten en een moskee voortkomen uit de laatste mijnwerkers die uit het Rif-gebergte van Marokko werden gehaald om zo de mijnen overeind te houden. *“Maak op de eerste en tweede verdieping studio’s voor starters, net afgestudeerden en zet op de begane grond zoveel mogelijk supermarktjes (niet als nu!) met exotische groente en fruit buiten, met dynamiek. Hier kun je gericht op werven, waardoor je een boulevard creëert van exotische restaurantjes. Om zo ook een verbinding te maken tussen het Maankwartier en Heerlen-Noord. Maak een leuke tegenhanger van het centrum, geen concurrent.”*

- **Oranje Nassaupark als verbinder tussen noord en zuid**

Het stadspark Oranje Nassau mag van de Ziel dé ontmoetingsplek worden voor mensen uit Heerlen-Noord en het centrum. À la Westerpark in Amsterdam, waar mensen met de fiets en minibarbecue met hele families hangen, kinderen voetballen, ouders die praten. En mensen vanuit het centrum die daar op zondagmiddag naartoe kunnen lopen.

- **Dingertuin**

De Ziel noemt het vernieuwen van de Dingertuin als kans om de Brightlands Smart Services Campus te verbinden aan de binnenstad. *“Werken in Heerlen is voor veel mensen van 20-30 km verderop nog steeds vreemd. Voor mensen die op de campus werken, nodigt de nieuwe Dingertuin, die ingericht moet worden als openbaar park, uit om richting binnenstad te lopen. Daarnaast wil APG hun grootste kantine gaan openstellen voor iedereen, ook voor de toekomstige dependance van de universiteit van Maastricht. De technische school zou gebruikt kunnen worden voor laboratoria. De campus krijgt daarmee een boost voor onderwijs, werkgelegenheid en voor Heerlen zelf. Verder is het idee om de parkeerplaatsen van het APG in het weekend te laten gebruiken door dagjesmensen. De herinrichting is meteen een kans om iets aan de geluidsoverlast van de autoweg te doen.”* Naast deze hedendaagse verbindingen zien ze ook kansen in een brug slaan met het mijnverleden van de Dingertuin. *“De link met het koloniaal verleden kan het venster nog verder verbreden. Benut de kans om ook dit verleden te vertellen in de tuin en maak de parallellen zichtbaar met het mijnverleden, de plantages in Indië en Zuid-Afrika.”*

De (voormalige) bewoners dragen verschillende wensen uit voor Heerlen. Een thema hierin is groei op het gebied van innovatie, kennis en meer werkgelegenheid voor hoger/theoretisch opgeleiden. De bijkomende wens is dat meer mensen zich zullen vestigen in Heerlen en de stad nieuw leven ingeblazen wordt. Ook samenhang en betrokkenheid van inwoners is een wens:

“Ik hoop dat er meer eenheid komt en dat iedereen (alle doelgroepen) zich wat meer betrokken voelt bij de stad”.

De Ziel van Heerlen benadrukt ook dat het belangrijk is om mensen naar Heerlen te trekken om Heerlen zelf, en niet om dicht bij Maastricht te wonen.

4. Een groen Heerlen met volop recreatieve mogelijkheden

Dit vierde thema, streeft naar het behoud en de uitbreiding van het groen in Heerlen. Dit omvat het creëren van groene boulevards en recreatieve ruimtes, zoals de wens om de Sibelcogroeve te benutten als recreatieplas en het stimuleren van bewoners om groenvoorzieningen te initiëren en te onderhouden.

Groen is belangrijk, maar lijkt in de aanvullende gesprekken ondergeschikt aan de thema's veiligheid en een schone, goed onderhouden stad. Veel van de bevroagden vinden dat er eigenlijk al veel groen is in Heerlen en dat er niet per se nieuwe dingen moeten worden aangelegd. Het kan wel meer gepromoot worden. En hulp bij het opstarten en ondersteunen van wijkgerichte groene initiatieven zou fijn zijn. Daarnaast moet ook goed worden gekeken naar het duurzaam onderhouden van het groen. Mensen sloegen aan op de groeve als recreatieplas: dat wordt al lang beloofd. De jonge kinderen (groep 5 t/m 8) hadden relatief het meest oog voor groen en vinden het milieu echt belangrijk. Vier van de vijf jongeren in de straatinterviews vonden duurzaamheid een belangrijk onderwerp, en dan met name een groenere omgeving met minder auto's en minder zwerfvuil.

5. Verkleinen van achterstanden

Dit thema benadrukt het verminderen van sociaaleconomische verschillen in de stad. Ideeën om dit aan te pakken zijn het vergroten en verstevigen van verbindingen binnen en tussen wijken, een betere spreiding van de bevolking over verschillende gebieden, inzet van buurtvaders en -moeders, en het bevorderen van werkgelegenheid en vakopleidingen.

In het participatietraject rondom de Omgevingsvisie is gesproken over verbindingen binnen en tussen wijken. Dit kwam wat minder expliciet naar voren in de aanvullende gesprekken. Wel werd genoemd dat alle kinderen recht moeten hebben op gezond eten en veilig (openbaar) vervoer. Over de spreiding van de bevolking en het inzetten van buurtvaders en moeders is niet gesproken. Er werd door een bewoner wel gesproken over het creëren van werk en meer inzetten op vakmanschap. Men hecht waarde aan een rechtvaardige verdeling van belastinggeld/uitkeringen. Ook aanvullende parkeerplekken dichtbij winkels zouden wenselijk zijn, voor mensen die slecht ter been zijn.

Uit gesprekken met kinderen blijkt dat zij **wensen** hebben met betrekking tot een groter gebied dan alleen Heerlen. De kinderen wensen vrede, de bestrijding van ziektes, geld voor de zorg, lagere prijzen, minder plastic (o.a. in de oceaan), dat mensen zich nergens voor hoeven te schamen en heel belangrijk is veiligheid.

In het kader van verkleinen van achterstanden is met vier energiecoaches gesproken. Zij hebben ervaringen met mensen die (voor zover bij de gemeente bekend) maximaal 120-130% boven de bijstandsnorm aan inkomen hebben. Ze ontvingen €250,- (e-knip) om spullen bij de bouwmarkt te kopen om de energierekening laag te houden. Daarnaast werd hen gratis advies van een energiecoach aangeboden. Hierbij ervoeren de energiecoaches veel wantrouwen: **“maar ze genoten wel van de aandacht en een gesprekje”**. De energiecoaches constateerden bij deze doelgroep (financiële) stress, sociaal isolement en psychische kwetsbaarheid: **“Bij 9 van de 10 mensen spelen andere problemen dan alleen energiearmoede.”** Ook is er sprake van een informatieachterstand met betrekking tot energiemaatregelen: **“Iedereen gaat alles dicht maken, dus er is geen ventilatie meer: 9 van de 10 schimmelgevallen is gedrag-gerelateerd.”**

Bovengenoemde doelgroep zijn voornamelijk ouderen, die ooit een woning hebben kunnen kopen en extreem verbruik hebben omdat woningen niet onderhouden zijn. Huurders zijn gewend zuinig te zijn, onder hen is voornamelijk de financiële stress gestegen omdat de kosten onbetaalbaar zijn geworden. Waar mensen het meest mee geholpen zijn, zal volgens de energiecoaches erg verschillen. Mensen wil gehoord en gezien worden, vinden het fijn als iemand langskomt. Het is belangrijk dat mensen die geen perspectief meer hebben (met hun goedkeuring) worden doorverwezen naar de juiste hulpinstanties.

6. Meer voorzieningen voor de jeugd

Dit laatste thema vraagt om voldoende en passende voorzieningen voor kinderen en jongeren om hun binding met Heerlen te versterken. Voorbeelden zijn speelvoorzieningen, opleidings- en werkgelegenheidskansen voor jongeren, en het actief betrekken van jongeren bij het creëren van gewenste voorzieningen.

Dit is een thema dat vaak is benoemd, maar je ziet dat er eigenlijk vaak óver jongeren wordt gesproken en minder met jongeren. We hebben een jongerenwerker gesproken en een jongere, die beiden (terecht) aangaven dat het heel verschillend is wat 'jongeren' willen. Je moet echt voor verschillende doelgroepen voorzieningen ontwikkelen waar zij zich mee kunnen identificeren en waar ruimte is voor zelfontplooiing. Ouderen vinden dan weer dat er veel georganiseerd wordt voor jongeren is en dat het aanbod voor ouderen meer mag.

De wensen van kinderen omvatten een breed scala aan voorzieningen voor (vooral) oudere kinderen, daarbij rekening houdend met verschillen in identiteit. Er moet ruimte zijn voor creatieve en culturele initiatieven. Een jongere sprak de wens uit naar een divers winkelaanbod (niet alleen de bekende merken). Dit is ook gelinkt aan de eigen identiteit. Daarnaast was er een sterke behoefte aan meer saamhorigheid en contact tussen jongeren in de buurt, bijvoorbeeld door samen iets te bouwen. Dan wordt het ook minder snel kapot gemaakt. Over het algemeen waren ze enthousiast over meedenken met de gemeente, met de voorkeur voor persoonlijk contact boven digitale interactie. Basisschoolleerlingen gaan naar het centrum voor de winkels, de bibliotheek, eten/restaurants, optredens, het (thermen)museum, activiteiten en de bioscoop. Ongeveer de helft van de leerlingen vindt het Maankwartier mooi, de andere helft is er minder positief over.

De plekken waar de kinderen later willen wonen zijn vrij divers. Twee kinderen willen wel in Heerlen blijven wonen, met name omdat familie in Heerlen woont. Een aantal kinderen zoekt het iets verderop, vanwege familie of omdat ze daar ooit gewoond hebben. En sommige kinderen deelden de wens om in het buitenland te gaan wonen.

